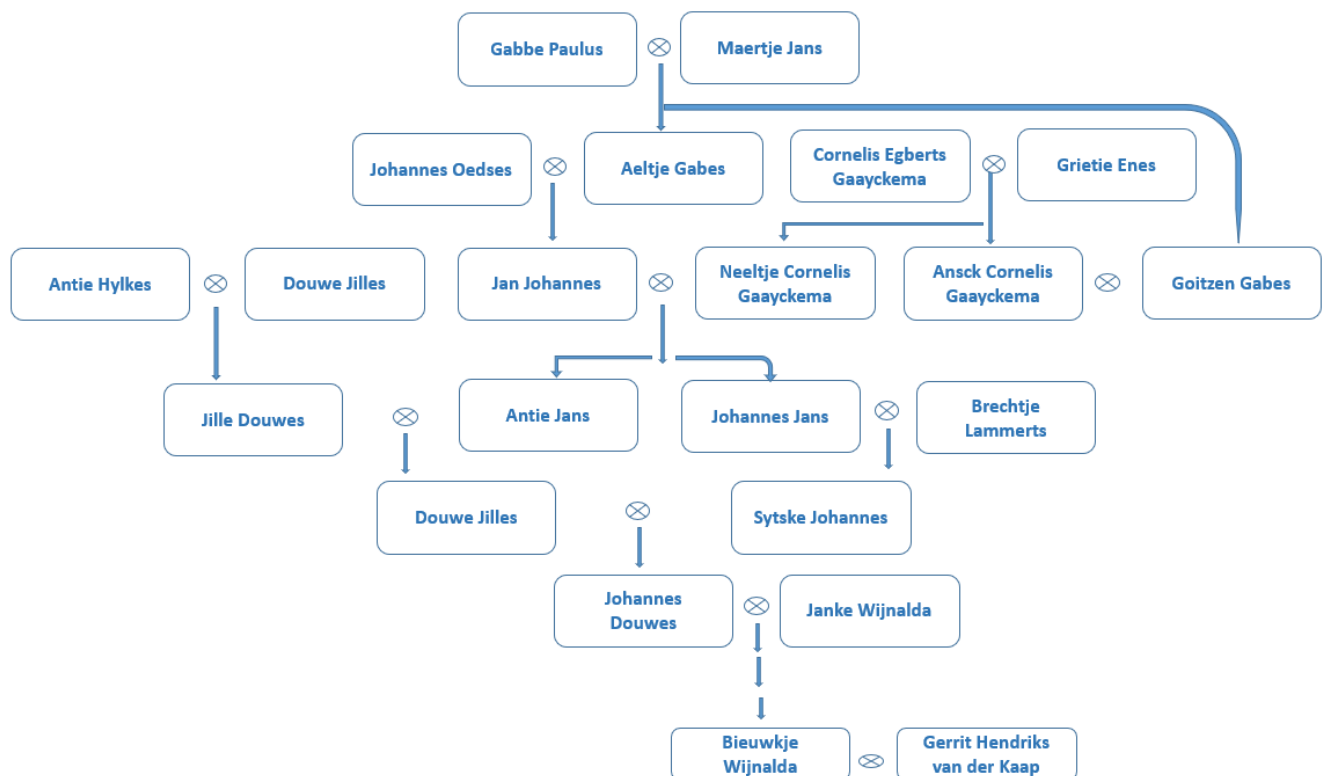

Cornelis Egberts Gayckema

Waarschijnlijk zou ik nooit een artikel hebben geschreven over Cornelis Egberts Gayckema, mijn stambetovergrootvader (generatie XIII), als over hem niet een bijzonder verhaal de ronde doet. In de geschiedenis van het noord-oosten van Friesland staat hij namelijk bekend als de kerkestapper van Surhuizum'.

Mijn relatie met Cornelis loopt via Bieuwkje Wijnalda, de vrouw van mijn oudvader Gerrit Hendriks van der Kaap, die - als de geschiedenis anders was verlopen - Gerrit Hendriks Klinkert had geheten. Maar dat is een ander verhaal.¹

Om Cornelis verder in het perspectief van de tijd te plaatsen eerst wat informatie over de voorouders van deze Bieuwkje, de achterkleindochter van Johannes Douwes, wiens kinderen de achter van zijn vrouw Janke Eilerts Wijnalda kregen. Deze Johannes stamde zowel via zijn vader als zijn moeder af van Cornelis.

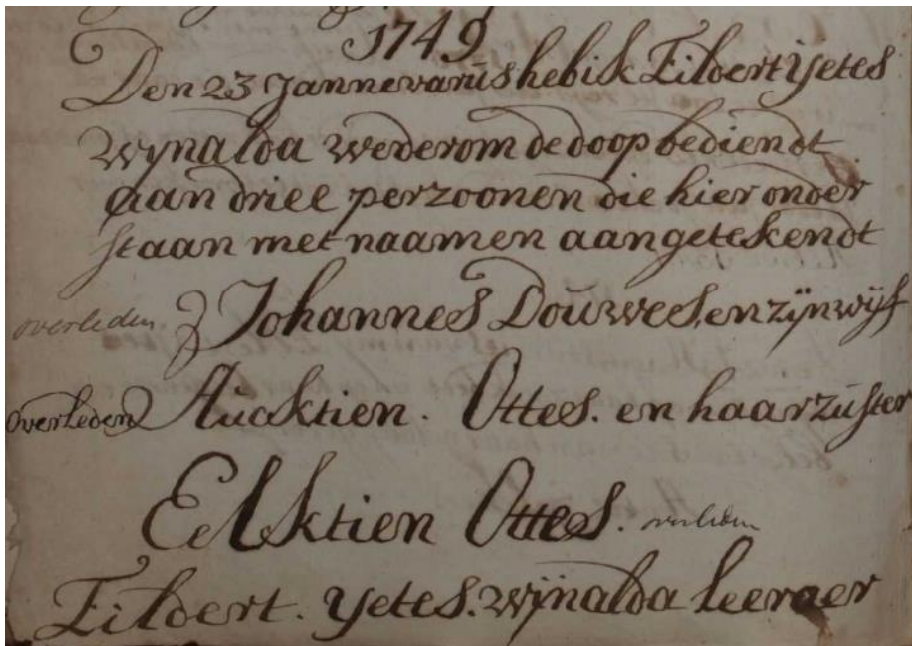
Van Johannes Douwes terug naar Oeds Eertsz

Johannes Douwes

Johannes Douwes, de man van Janke Eilerts Wijnalda, werd geboren rond 1725, vermoedelijk in Surhuisterveen. Hij was, net als zijn vrouw doopsgezind en werd gedoopt op 23 januari 1749 in Surhuisterveen, tegelijk met zijn eerste vrouw Aukje Ottes met wie hij op 14 januari 1748 in

¹ Zie het artikel over Gerrit Hendriks van der Kaap.

Surhuisterveen was getrouwd. De doop werd bediend door de vader van Janke Wijnalda. Aukje stierf op 8 december 1755: 'een lijkprediekazie over haar úijt Genezins 23 vs 2, 3, 4.': 'Ze (Sara) stierf in Kirjat-Arba, het huidige Hebron, in Kanaän. Nadat Abraham bij haar gerouwd had en haar had beweend, stond hij op, verliet de tent waarin zijn overleden vrouw lag en wendde zich tot de Hethieten. Hij zei: Ik woon maar als vreemdeling bij u, Geeft u mij hier een eigen graf, dan kan ik mijn overleden vrouw uitdragen en begraven.'

Bijna zeven jaar later trouwde Johannes, op 11 juli 1762, in Dantumawoude met Janke Eilerts Wijnalda, geboren op 30 oktober 1739 in Surhuisterveen, overleden op 24 maart 1808 in Surhuisterveen, dochter van Eilert Ytes Wijnalda en Ebeltje Foekes Oenema tot Bottema.

Douwe Jilles

Johannes Douwes was de zoon van Douwe Jilles, geboren in 1689 onder Surhuizum. Hij werd (doopsgezind) gedoopt op 13 februari 1722 in Surhuisterveen. Hij trouwde op 27 oktober 1720 in Surhuisterveen met Sytske Johannes, geboren rond 1695, vermoedelijk in Surhuisterveen. Sytske, dochter van Johannes Jans en Brechtje Lammerts (getrouwd in 1694), werd (doopsgezind) gedoopt op 13 februari 1722 (tegelijk met haar man) en overleed op 17 februari 1782. Douwe was al veel eerder, op 15 juni 1757 (of 1759) gestorven, waarschijnlijk in Surhuisterveen.

Douwe Jilles

Jille was de zoon van Douwe Jilles (van der Tuin?), geboren rond 1625, vermoedelijk in Surhuisterveen, waar hij ook is gestorven in 1685. Hij trouwde in 1652 met Antie Hylkes, rond 1630 geboren, waarschijnlijk in Surhuisterveen. Antie was een dochter van Hylke Klazen/Clases en Fookel Annesdr (getrouwd in 1628). Fookel was een dochter van Anne Carsts, geboren rond 1575 in Surhuisterveen en overleden voor 1627 in Surhuisterveen (vermoedelijk).

Johannes en Antje Jans

De vader van Sytske en de moeder van Douwe waren broer en zus, Johannes werd geboren rond 1670 in Surhuisterveen en stierf in 1740 in Surhuisterveen. Zus Antje werd geboren rond 1662 en stierf in 1718 in Surhuizum.

Jan Johannes

Jan Johannes, geboren circa 1625, overleden vermoedelijk te Surhuisterveen na 1665, de vader van Johannes en Antje Jans, trouwde in 1654 in Surhuisterveen met Neeltje Cornelis Gayckema. Jan was een doopsgezinde koopman.

Johannes Oedses

Jan Johannes was de zoon van Johannes Oedses (zoon van Oeds Eerts), geboren in Surhuisterveen tussen 1640-1650, en Sytske Jans, geboren rond 1603 en overleden rond 1652 in Surhuisterveen (dochter van Jan Carstens). Johannes Oedses trouwde in 1658 te Surhuisterveen met Aeltje Gabes, geboren te Surhuisterveen rond 1600, dochter van Gabbe Paulus en Martjen Jans.² Aeltje was eerder (in 1624) getrouwd met Mients Egberts (landbouwer en molenaar), zoon van Egbert Egberts en Willemke Mients. Gabbe Paulus (vervener), de schoonvader van Johannes Oedses, was de eerste vermaner in Surhuisterveen. Hij werd rond 1571, vermoedelijk in Oostermeer, geboren. Hij trouwde met Maertje Jans, vermoedelijk ook in Oostermeer geboren en overleden op 8 april 1644. Een grafsteen (die helaas verloren is gegaan) "op het oude kerkhof", dat zich niet in Surhuisterveen, maar in Surhuizum bevond, droeg het opschrift:

.... NO 1643 DEN 13 NOVEMBER IS DEN / ...WEERDIGEN GODTSALIGEN GABBE / PAULUS BEDIENAER
DES GODTLYCKEN / .... VAN DE WATERLANDSE GEMEENTE / ....RUISTERVEEN GESTURVEN OUT
ONTRENT / 72 ...REN ENDE LEIT ALHIER BEGRAVEN

Een zerk, die wel bewaard bleef, draagt het opschrift:

ANNO 1644 DE 8 APRIL IS DE EERBARE / DEUGDRIJKE MAERTYE IANS DOCHTER / OP
SERRUSTERVEEN GESTURVEN OUT SINDE / ONTRENT 72 IAREN HUISVROUWE VAN / GABBE PAULUS
EN LEIT HIER BEGRAVEN³

Vermoedelijk was ook de broer van Aeltje Gabes, Goitzen, vermaner in Surhuisterveen. Goitzen was getrouwd met Ansck Cornelis Gayckema de zus van Neeltje die getrouwd was met Jan Johannes.

Oeds Eertsz

Oeds Eertsz, de vader van Johannes Oedses werd geboren vermoedelijk te Surhuisterveen rond 1600 (doopsgezind). Hij stierf te Surhuisterveen in 1659. Hij was koopman en komt voor in tal van koopakten.

---

² <http://dcpol.nl/polframeset.htm?pol000043.htm#215>

³ <https://www.dodenakkers.nl/artikelen-overzicht/grafpoezie/kerkhoven-en-begraafplaatsen/surhuisterveen.html>

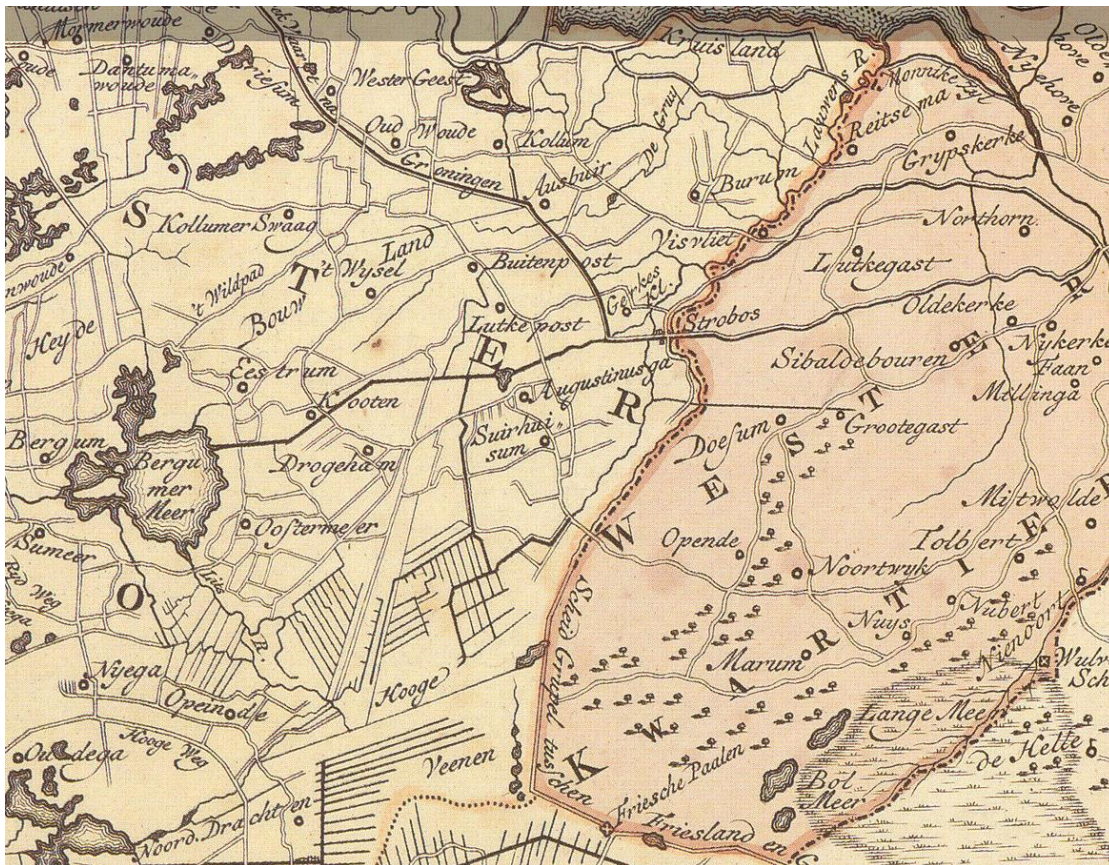
Gayckema

De Gayckema's waren boeren, verveners, brouwers en turfshippers en behoorden tot de eerste kolonisten van Surhuisterveen.

Surhuisterveen

Surhuisterveen wordt ook wel 'It Fean' genoemd. Het bestond oorspronkelijk uit woeste onbewoonde veengronden ten zuiden van het dorp Surhuizum in de grietenij Achtkarspelen.

In de zestiende eeuw kwam er steeds meer interesse in turf als brandstof wat tot gevolg had dat speculanten en beleggers interesse kregen in de venen. In 1517 kocht de rijke grootgrondbezitter Tjaard van Burmania, die in 1515 door Floris van Egmond tot ridder was geslagen, een deel van de venen, gelegen aan de Lits (bij Rottevalle) ten zuiden van Surhuizum. In de loop van de jaren vermeerderde hij dit bezit. Maar er kwamen ook andere kopers en in 1530 waren er ook turfgravers voor het convent Buweklooster zelf aan het werk.

De Vereenigde Nederlanden of Zeven Vrye Provinciën van Jan Christiaan Sepp uitgegeven in 1773.
<https://www.friesevolk.nl/elfsteden/kaarten-van-friesland/>

Om de venen enigszins bereikbaar te maken, had het cisterciënzer Gerkesklooster (Jeruzalem), een van de rijkste kloosters van Friesland, een kleiweg naar het zuiden laten aanleggen, vermoedelijk de Friese Dijk van tegenwoordig. Maar alleen een weg volstond niet, want de afvoer van de turf vond hoofdzakelijk plaats per schip en Burmania sloot dan ook al spoedig met het klooster een

overeenkomst om een vaart te graven naar Rottevalle *"so breed, datter twe schuyten neffen den anderen moegen vaeren"*.

Van een eigenlijk dorp Surhuisterveen is in de zestiende eeuw nog geen sprake. Naast de *"Oude Vaart"* werd in 1648 de Nieuwe Compagnonsvaart gegraven naar het Kolonelsdiep dat vandaar een verbinding had met Buitenpost. Langzamerhand groeide de nederzetting uit tot een dorp. In 1723 wordt het *"door zijn turven vermaard"* genoemd en in 1787 wordt ervan gezegd dat het bestond uit *"een groote menigte van huizen, alle langs de Veenster Vaart, die in een vermaakelijke en lommerijke plaats, midden in de hooge veenen is gesticht"*.

Surhuisterveen in 1903

Doopsgezinden

De eerste mensen die zich in dit gebied vestigden waren, net als de Wijnalda's, wederdopers. Zij kwamen rond 1570 naar het dorp. De wederdopers (later doopsgezinden genoemd) behoorden tot een protestantse beweging die ontstond in de zestiende eeuw en die aanvankelijk, door de katholieke Habsburgers, werd vervolgd en die ook later, tot aan de Franse tijd, was uitgesloten van allerlei functies. Zij moesten hun kerkdiensten houden in zogenaamde schuilkerken. Er zijn binnen de doperse beweging verschillende richtingen, maar wat ze met elkaar gemeen hebben, is dat zij geen wapens dragen, eden zweren en geen overheidsambten bekleden als die hen verantwoordelijk zouden maken voor het vergieten van bloed. Dit gedrag is een afgeleide van hun leer. Alle dopers zeggen dat de mens wedergeboren moet worden door te breken met de zonde. Ze konden dan van mening verschillen over de vraag wat zonde was, en hoe die bestreden moest worden, maar de leer van de volwassen doop en wedergeboorte was voor allen de basis van hun geloof.⁴

---

⁴ De Volkskrant, <https://bit.ly/2Sfhxpi>

In de beginjaren was een kwart tot een derde van de 'Feansters' doopsgezind en zij hebben een blijvend stempel op het dorp gezet. In 1614 is er al een doopsgezinde gemeente en in 1645 wordt de eerste doopsgezinde kerk door een nieuwe, tweede vervangen. In 1685 werd er weer een nieuwe vermaning gebouwd, tegenover de huidige kerk die in 1804 werd gebouwd. Of de eerste gemeente door een vermaner, die niet de doop en het Heilig Avondmaal mocht bedienen, of door een leraar werd bediend is niet bekend. In 1865 worden er naast de kerk een consistorie en een pastorie gebouwd. De laatste omdat dat een voorwaarde was van dominee Pekelharing om een beroep aan te nemen. Al vroeg, in 1890, krijgen de vrouwen in de gemeente kiesrecht en in 1932 mochten zij ook lid worden van de kerkenraad. Tot 1910 kende de gemeente voorzangers, maar toen in dat jaar een harmonium werd aangeschaft, werden die overbodig. Als de kerk in 1911 wordt vergroot, worden er ook stoven aangeschaft zodat kerkgangers in de winter warme voeten hebben.

De doopsgezinden waren in die tijd in meerdere sekten verdeeld. Surhuisterveen had zich bij de zogenaamde Waterlanders aangesloten. De leraar moest de gemeente opwekken niet mee te doen aan pracht en praal, aan weelde en overdaad, vooral bij bruiloften en maaltijden. Ook mochten werken des vleeses, als "droncken drincken, iedelheyt, dansen, lichtvaerdigheyt, kyven, vechten en diergelijcke" niet door de vingers worden gezien. In 1695 werd in Leeuwarden de Friese Doopsgezinde Sociëteit opgericht, die veel voor de doopsgezinden en hun gemeenten heeft gedaan.

In die tijd had Surhuisterveen 31 leden, een klein aantal vergeleken met de 130 uit de opgave van 1723.

De vermaning (Doopsgezinde kerk) in Surhuisterveen. Rechts het familiewapen van de Gayckema's (1671).

Egbert Theunis (Gayckema)

De eerste Gayckema van wie we enige informatie hebben was Egbert Theunis, zoon van Teunis Gayckema. Hij werd rond 1570 geboren in Surhuisterveen en stierf in die plaats op 12 juni 1604. Hij trouwde met Neeltje Annes, geboren rond 1565 in Kollummerzwaag, overleden in februari 1604 in Surhuizum, dochter van Anne Sioerds en Ansk.

Egbert en Neeltje waren doopsgezind en behoorden tot de eerste kolonisten van Surhuisterveen. Ze waren verveners en hadden vermoedelijk ook een boerenbedrijf. Van hen zijn drie kinderen bekend, Anne, Cornelis en Theunis (getrouwd met Gepke Jurjens). Anne was boer en naar hem is de Anne

Egbertswijk in Surhuisterveen genoemd. Hij trouwde twee keer, eerst, in augustus 1616 in Surhuisterveen, met Feikje Jans, overleden op 2 september 1659, dochter van Jan Harmens en Gepke Hanses, en twee, op 14 mei 1660, met Neeltje Jans Wiertma uit Dokkum. Hij heeft, naar het zich laat aanzien, geen kinderen nagelaten, want na zijn dood, op 12 juni 1661, ging zijn erfenis naar zijn broer Cornelis. Anne werd ook Saphias (of Saphua of Saphyrs) genoemd, getuige ook het grafscript van Anne:

ANNO 1661 / DEN 12 JUNY IS IN DEN HEERE GERVST DEN
EERSAMEN ANNE / EGBERTS / SAPHYA OVT IN SYN 64 IAEREN ENDE
LEIT ALHIER BEGRAVEN /

Anno 1656 den 2 september is in den heere gerust die erbare Feycke Ians die huisvrouw van Anne Egbert Saphya out in haer 60 iaer ende leit alhier begraven

Anno 1661 den 12 iuny is in den heere gerust den eersamen Anne Egberts Saphya out in syn 64 iaeren ende leit alhier begraven

Cornelis Egberts Gayckema

Cornelis Egberts Gayckema, geboren in 1603 in Surhuisterveen als zoon van Egbert en Neeltje, trouwde in 1625 in Surhuisterveen met Grietje Enes/Imes, geboren rond 1605 in Surhuisterveen, overleden op 20 juni 1661 in Dokkum. Hij was turfschipper en werd op 23 oktober in 1627 toegelaten als burger van Dokkum. Hij stierf in 1645 in Dokkum. Op zijn grafsteen wordt al gesproken over zijn avontuur als kerkestapper of balkenspringer, dat hieronder wordt beschreven.

Grafsteen voor Cornelis Egberts en zijn moeder

[Ao 161] ... february is inden heere gerust die eerbare Neeltie Annes de huisvrouw van Egbert Teunis ontrent 47 iaer leit alhier begraven.

[Ao 1617] Cornelis Egberts voorwaer heeft dese kerck bespro..en en.. wanck.. b... van die ..e ba... op die ander .o si.. och ..gen ...malkander 16 ba.cken in ge... 18 houtfoet overal.

Anno 1645 is inden heere gerust den eersamen Cornelis Egberts burger en schipper binne Doccum out ontrent 42 iaer en leit alhier begraven.

Van Cornelis en Grietje zijn zes kinderen bekend, Ansck, getrouwd met Goitzen Gabes, de zoon van Gabbe Paulus (1571-1643), Egbert, Neeltje (zie hieronder), Grietje, getrouwd op 24 november 1661 in Harlingen met Reyn Ulbes Sybranda uit Exmorra. Grietje woonde toen in Dokkum., Theunis, in 1664 in Surhuisterveen getrouwd met Inscke Everts, geboren rond 1641 in Surhuisterveen, overleden na 1686 in Surhuisterveen, dochter van Evert Jans en Rycke Edses en Jeltje.

Neeltje Gayckema

Neeltje Cornelis Gayckema, dochter van Cornelis werd geboren rond 1634 in Dokkum. Zij trouwde in 1654 in Surhuisterveen met Jan Johannes, de grootvader van Douwe Jilles en vader van Antje Jans, de moeder van Douwe, waarmee de lijn naar Bieuwkje Wijnalda werd ingezet. Jan Johannes werd geboren rond 1627 in Surhuisterveen en stierf rond 1694 in Surhuisterveen. Hij was de kleinzoon van Gabbe Paulus (1571-1643), de eerste menistenleraar in Surhuisterveen.⁵ In het artikel over Bieuwkje Wijnalda zullen wij zien dat deze Gabbe, niet de enige doopsgezinde vermaner in de familie was.

De balkenspringer van Surhuizum

Over Cornelis doet een mooi verhaal de ronde. Op 3 maart 1580 loopt de katholieke George van Lalaing, beter bekend als (graaf van) Rennenberg, stadhouder van Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel, onverwacht over naar het Spaanse kamp. Een daad die in de geschiedenis het *Verraad van Rennenberg* wordt genoemd.⁶ Als gevolg hiervan breekt er een zeer rumoerige tijd aan, waarin veel werd gevochten. De kerk van Surhuizum wordt in die periode als schuilplaats en als vesting gebruikt. Maar in 1594 wordt de kerk vrijwel zeker in brand gestoken en grotendeels verwoest. Pas in de periode van 1614 tot 1617 wordt hij weer opgebouwd. Over die herbouw is een op rijm gesteld verslag gemaakt, waarin o.a. verteld wordt over de 'kerkestapper van Surhuizum'. In 1617 sprong een waaghals, nadat de balken van de kerk waren gelegd, van de ene balk op de andere, waarbij hij niet meer tot stilstand kon komen zonder het gevaar te lopen naar beneden te storten. Gelukkig heeft men hem uiteindelijk weten te grijpen. Zijn waagstuk werd als een heldenfeit op rijm gesteld:

“Anno 1617 Cornelis Egberts voorwaer
heeft dese kerck besprongen wanckelbaer,
van die ene balck op die ander
so si noch lagen bi malkander
16 balcken in getal, 18 houtfoet overal.”

Tot 1944 heeft bij de kerk een zerk uit 1645 gelegen van “den eersamen Cornelis Egberts, burger en schipper binnen Doccum out omtrent 42 iaer en leit alhier begraven”. Sytse Jan van der Molen vertelt over deze steen in “*Feanster Flucht 1576-1976*”, dat een opschrift herinnerde aan het huzarenstukje dat Cornelis in 1617 (hij was toen een knaap van een jaar of veertien) heeft uitgehaald in de nieuwgebouwde kerk van Surhuizum.

---

⁵ Grutte Gelf nûmer 2, 1 july 2014. Zie ook Tjoelker, A. (1947). Surhuisterveen, een dorpsstudie.

⁶ Wikipedia, <https://bit.ly/33cGTum>

Foto Bayke de Vries; <https://bit.ly/348G6Kd>

Gemaakt in 1984 door Frans Ram.

De kerkstapper van Surhuizum

De oude kerk van Surhuizum heeft op het eind van de 16e eeuw veel te lijden gehad van de strijd tegen de Spanjaarden. Het schip van de kerk is in 1594 door Spaans gezinden en Spanjaarden verwoest en naderhand in de periode van 1614 tot 1617 weer opgebouwd. Over die herbouw is destijds een, op rijm gesteld, verslag gemaakt en dat stuk is, zij het moeilijk te ontcijferen, voor een deel bewaard gebleven. Ook wordt daarin verteld over de „kerkstapper van Surhuizum“, een merkwaardige gebeurtenis in 1617 toen een waaghals, nadat de balken waren gelegd, van de ene balk op de andere sprong en niet meer tot stilstand kon komen zonder dat hij gevaar liep naar beneden te storten. Men heeft hem uiteindelijk weten te grijpen. Zijn waagstuk werd in rijm gesteld als een heldenfeit.

Meent W. van der Sluis uit Assen, zegt een joutnalist van het Nieuwsblad van het Noorden in 1982, zocht voor mij uit wie die merkwaardige kerkstapper is geweest. Het betreffende gedichtje luidt:

„Anno 1617 Cornelis Egberts voorwaer/ heeft dese kerck besprongen wanckelbaer,/ van die ene balck op die ander/ so si noch lagen bi malkander/16 baleken in getal, 18 houtfoet overal.“

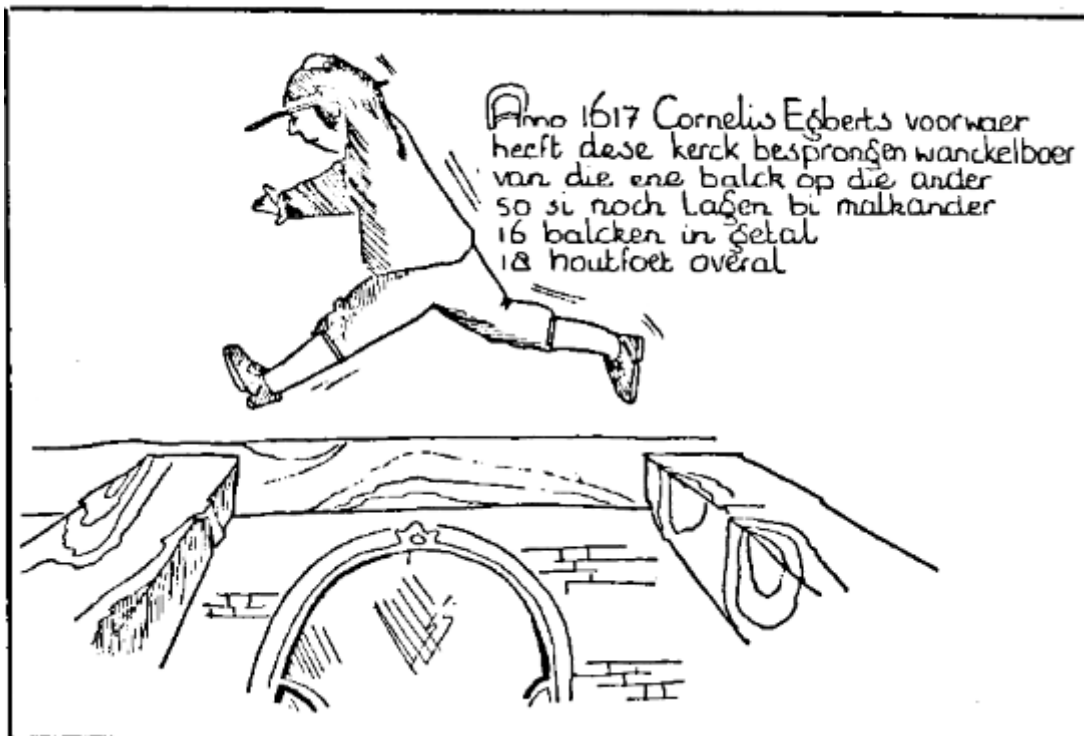
Achtkarspelen. heeft in de strijd tegen de Spanjaarden veel te lijden gehad. Deze grietenij grensde aan Groningen, waarvan de hoofdstad door de overgang (het „verraad“) van stadhouder Rennenberg in 1580 de zijde van de Spanjaarden koos. Pas in 1594 viel de stad de gebroeders Maurits en Willem Lodewijk in handen. Niet zonder reden werd er bij Surhuizum een schans opgeworpen „tot weerstant van den Invasie des viants“ en kon de kro-

niekschrijver Winsemius zich in 1622 nog herinneren, dat de vijand 'Suyrhuyster kerck mede seer gedemolieert en verwoester had'.

Hoe het zij, in de jaren 1614-1617 werd de verwoeste kerk herbouwd. Die herbouwactiviteiten trokken destijds veel belangstellenden. Dit voor Surhuizum belangrijke gebeuren werd vastgelegd in een steen met het opschrift:

"Anno 1617 is de Kercke tot Surhuzum nieuw opgebouwt. Tiddens opbouwens geweest, Ritske Willems als kerkvoogd, Aelse Sikkema, dorpregter, U. Willems Palinga, Schelte, Rommers Palinga."

Heel lang (tot 1944) heeft bij de kerk een zerk uit 1645 gelegen van „den eersamen Cornelis Egberts, burger en schipper binnen Doccum out omtrent 42 iaer en leit alhier begraven". S. J. van der Molen vertelt over deze steen in „Feenster Flucht 1576-1976" (Surhuisterveen, 1976), dat een opschrift herinnerde aan het huzarenstukje, dat Cornelis in 1617 (hij was toen een knaap van een jaar of veertien) heeft uitgehaald in de nieuwgebouwde kerk van Surhuizum. „Helaas was het opschrift al verminkt, maar er viel toch uit op te maken, dat Cornelis voortdurend van de ene balk op de andere gesprongen was en dat, terwijl er 16 balken lagen, elk 18 houtvoeten van elkaar".

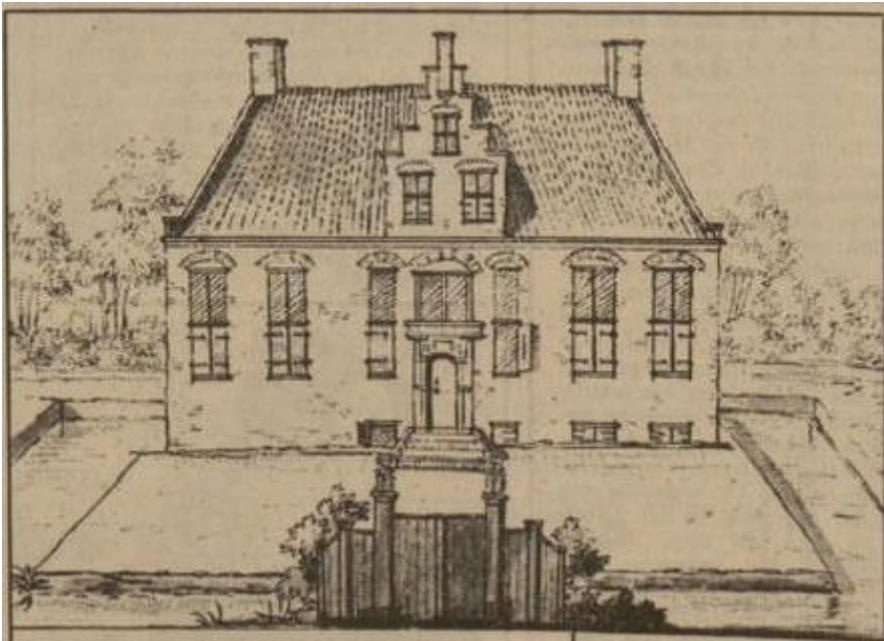

Meent van der Sluis zocht voor ons uit dat Cornelis Egberts Gayckema (alias „Saphias") leefde van 1603 tot 1645 en een zoon was van Egbert Theunis en Neeltje Annes. Egbert Theunis overleed in 1604 te Surhuisterveen. Deze Gayckema's waren doopsgezinde verveners, boeren en turfschippers. Zij behoorden tot de eerste kolonisten van Surhuisterveen. Anne Egberts

Gayckema (1597-1661), een oudere broer van Cornelis, was boer. Naar hem is de Anne Egberts- wijk te Surhuisterveen genoemd. Een dochter van Cornelis Egberts, Gayckema was getrouwd met een zoon van Gabbe Paulus (1571-1643), de eerste menistenleraar te Surhuisterveen. Deze zoon heette Goitzen Gabes. Ook naar hem is een wijk genoemd te Boelenslaan.

Meent W. van der Sluis: „Bij toeval kwam ik er achter dat de Smeetsmastate dezelfde is als de Gayckema-state en dat er van die state en van de oude kerk van Surhuizum afbeeldingen bestaan in het Prentenkabinet van het Fries Museum. De heer Elzinga van het Prentenkabinet van het Fries Museum, stond de prenten af om die oude sfeer extra accent te kunnen geven.”

Gayckema-state komt voor op de Schotanuskaarten van 1664 en 1694/1718, de kadasterkaart van 1832 en de Eekhoff-kaart van 1844. De Groninger tak van de Gayckema's of Gaykinga's is de oudste. Het steenhuis Gaykingaheerd was op Gaykemadijk te Wierurn (gemeente Aduard) gelegen. Oudst gevonden stamvader is Eltato Geyckinga, al genoemd op 8 april 1285. De Friese tak begint met Tjaert, ook wel Evert van Gayckema, getrouwd met Wya van Jeltinga, die gestorven is in 1538. Gayckema-state (= Smeetsma-state) stond in elk geval van 1664 tot 1844 te Augustinusga.

Smeetsma-state (Gayckema-state) in Augustinusga.

De Friese tak komt vrijwel zeker uit de Groninger voort, daar men over en weer met de families Jensma, Jellema (Jeltinga) en Clant is getrouwd.

Meent W. van der Sluis: „Grappig is dat een leraar uit Smilde, in de elfde generatie afstammend uit het geslacht van de kerkestapper, soortgelijke staaltjes heeft uitgehaald. Zo is hij voor de oorlog, toen hij gelegerd was in de Johan van den Kornput-kazerne te Steenwijk, in de Grote Kerk aldaar, springend van; rugleuning tot rugleuning de kerkgangers voorbijgesneld,

waarschijnlijk om op tijd op het appèl te kunnen verschijnen. In tegenstelling tot zijn verre voorvader heeft hij echter bij de laatste sprong een lelijke smak gemaakt. In de vijftiger jaren schijnt hij in de Koepelkerk te Smilde een soortgelijke stunt te hebben uitgehaald'.⁷

Egbert Cornelis Gayckema en Ansk Gayckema

Een broer van Neeltje, Egbert Cornelis Gayckema, was brouwer in Bergum. Hij werd geboren rond 1632 in Surhuisterveen, en overleed in 1700 in Bergum. Hij trouwde (1) - ondertrouw op 8 april 1654 in Dokkum-, met Rixtje Harmanus Attema. Hij trouwde (2) met Marijke (Maycke) Reneman, gedoopt op 17 september 1634 in Leeuwarden, overleden voor 27 oktober 1723 in Burgum, dochter van Harmanus Kerstijans Reneman en Grietie Hermanni Kolde.⁸

Blijkbaar bezat de familie huis met land in de buurt van Oostermeer, op 't Zwartveen. Een bezitting die zij hadden verhuurd aan Reyd Martens. Op 20 augustus 1664 verklaart Egbert namelijk dat hij 500 gulden (gulden is 20 stuiver) en een ducaat (50 stuiver) schuldig is aan zijn zus Neeltje *'wegens overdracht van haar gerechtigheid van de zate en landen, gelegen op het Zwartveen onder Oostermeer. Deze zate en landen worden op dat moment door Reyd Martens cum uxore (met echtgenote) als meiers gebruikt; met kwitantie voor £ 200; geheel geroyeerd (afgelost) op 25 juli 1681.'*

Op dezelfde dag verklaart hij ook 500 gulden en vijf rijksdaalders (het geschenk voor de kinderen) schuldig te zijn aan Goytsen Gabes in Surhuisterveen, als vader en voorstander van zijn kinderen bij Ansk, de zus van Egbert, vanwege dezelfde zate en landen. Deze schuld is geroyeerd op 3 september 1684.

⁷ <http://bit.ly/3UVN51Q>

⁸ <https://www.genealogieonline.nl/kwartierstaat-johannes-zijlstra/l1071436051.php>

Opvallend is dat Egbert op 28 december van hetzelfde jaar verklaart dat hij 500 gulden schuldig is aan Reyd Martensz en zijn vrouw Wytske Linses vanwege de koop van een huis en schuur met de meierlijke gerechtigheden.

Op 8 september 1665 zijn Sjoerdt Theunis en zijn vrouw Antje Jans in Suameer aan Egbert 200 gulden schuldig ' , wegens penningen, voor ons betaald aan Frans Eelckes (brouwer in Leeuwarden), waarvoor Frans Eelckes een reversaal (bevestiging van de afspraak) heeft overhandigd aan de crediteuren; verder nog £ 27-10-8 verschuldigd wegens onkosten van het vorige en geleverde bieren; zolang de debiteuren bier van de crediteuren afnemen voor hun tapperij hoeven ze alleen over 50 gulden 5% rente te betalen'.

Overeenkomst tussen Frans Eelckesz, brouwer te Leeuwarden, mede voor zijn vrouw Sioerdie Sievertsd, ter ene zijde, en Sioerdt Thuenis te Suameer, mede voor zijn vrouw Antie Jans, ter andere zijde; Frans Eelckes belooft aan Sioerdt Thuenis per 1 mei 1664 op te schieten f 200, te gebruiken voor de betaling van de huizinge, door Sioerdt gekocht van Aernt Ides cum uxore. Sioerd behoeft slechts van f 100 rente te geven (5%). Verder overeengekomen de leverantie van bier gedurende een jaar, met name wip, voor £ 5 per ton. Na afloop van het jaar mag Frans Eelckes dit contract opzeggen. Alles onder voorbehoud dat voor mei 1664 geen "registraties" (inschrijvingen van schulden) ten laste van Sioerdt Thuenis plaats zullen hebben. Het bier moet contant bij 't halen worden voldaan

Op 30 augustus 1667 verklaart Egbert, brouwer te Bergum, mede voor zijn vrouw Marike Reneman, 280 gulden tegen 5% rente schuldig te zijn aan Harmen Synes Nauta, burgemeester van Harlingen en equipagemeester bij de admiraliteit; geroyeerd 31 december 1687.

Blijkbaar bezit Egbert nog meer onroerend goed dan hierboven beschreven is. Op 28 april 1668 verklaart Rinse Wiltsz, herbergier te Oostermeer, namelijk dat hij Egbert 150 gulden schuldig is wegens drie jaar achterstallige huishuur en geleverde bieren. Het lijkt erop dat de brouwer ook drinkgelagen bezit die hij verhuurt onder de verplichting het bier bij hem af te nemen.

Op 7 mei 1670 gaat Egbert een lening aan van 400 gulden bij de ongetrouwde Adriaan van der Chijs, oud-burgervandrig en biersteker te Leeuwarden; de lening is gebruikt tot betaling van de eerste termijn van onze huizinge, schuur, hovinge, bomen en plantagie, staande aan de Bergumerdam, in aanwezigheid van secretaris Recalff toegeteld aan Joannes Bouricius, raadsheer in het Hof van Friesland; terugbetaling over drie jaar, zonder rente.

Blijkbaar verkopen zij hun bezit al het volgende jaar want op 6 september 1671 zijn Oets Doedes en Aagt Douwes, el. te Bergum, 1320 gulden met een gouden en vijf zilveren ducats schuldig zijn aan Egbert Cornelis Gayckema en Marijcke Reneman, wegens koop van een *'huizinge, schuur, hovinge, bomen en plantagie, staande aan de Bergumerdam, zijnde de tapperij aldaar, door Meyle Jacobs (getrouwd met Geertie Jacobs) gebruikt, bezwaard met 2 gulden grondpacht en per mei 1672 met 1 jaar huur; alles breder volgens koopbrief.'*

Deze Meyle Jacobs ging op 11 augustus 1671 een lening aan van 325 gulden en 15 stuivers bij Adriaan van der Cij, biesteker (bierverkoper) te Leeuwarden, wegens geleend geld, geleverde bieren en achterstallige imposten; huizinge is onderpand.

De Bergumerdam was een korte dijk tussen de hoge grond bij Bergum en bij Suameer. In de twintigste eeuw werd de dam vervangen door een brug. Bij die brug stond, gedocumenteerd in ieder geval in het midden van de achttiende eeuw, een herberg De Drie Gekroonde Baarzen. Een herberg waar, volgens de verhalen Napoleon al geslapen zou hebben.⁹ In het Observeum in Bergum staat een 'preekstoel' afkomstig uit de Drie Gekroonde Baarzen. In deze 'broek' hielden mannen als Domela Nieuwenhuis en Piter Jelles Troelstra hun sociaal bewogen redevoeringen.

Op 30 december 1687 verkopen Egbert Cornelis Gayckema en Marijke Reneman aan Sytse Lefferts Hemrica (schoolmeester in Oudega en Bergum, organist) en Pytertie Pyters (zijn derde vrouw) een huizinge en schuur, hovinge, bomen en plantagie, c.a., staande en gelegen aldaar aan de zuidkant van "de buyren", hebbende mr. Jelger Jelgers) chirurgijn met zijn halve reed ten oosten, de erven van wijlen Haye Auckes, in leven mr. schoenmaker, ten westen, de schipsloot ten zuiden, de straat ten noorden; bezwaard met 5 gulden jaarlijkse grondpacht; met gebruik van de halve put, staande in "de mande reed" en gebruik van de op-, uit- en invaart van voornoemde schipsloot; verkocht voor 520 gulden en vijf zilveren ducatonen.

*Bergumerdam „De drie gekroonde baarzen“
Hotel "De Drie Gekroonde Baarzen" met rechts het gebied de z.g. Ooster Hei en in de Kolk drijvende boomstammen van (destijds) houtzagerij Kramer.*

Van Egbert wordt in 1692 gezegd dat hij van zijn verstand beroofd is c.q. buiten zinnen is. Op 2 okt. 1700 wordt hij, innocent, onder curatele van geplaatst van zijn zwagers Harmanus en Henricus Reneman. Zoon Cornelis, getrouwd met Wytske Martinus Laverman, koopt in dat jaar de brouwerij van de familie.

⁹ <http://bergum.weebly.com/villa-rose.html>